

Annejet van der Zijl

Leon & Juliette

Een liefdesgeschiedenis

Stichting Collectieve
Propaganda van het
Nederlandse Boek

Inhoud

	Het duel	7
1	De gelukszoeker	10
	2 De stad...	17
3	...en het meisje	25
4	Het document	31
5	Magazine Street	40
	6 Angst	48
7	De vliegende Hollander	55
8	De zwarte Herckenraths	66
9	Een kelder in het duin	74
10	Tomorrow is another day	82
	<i>Van de auteur</i>	93

Het duel

Charleston, zomer 1829

Wat gaat er door het hoofd van een man die weet dat hij binnen enkele tellen van dichtbij doodgeschoten kan worden?

Misschien is het vooral de aanleiding waar hij aan denkt – de schimpende woorden, die hem geen andere keuze lieten dan vanuit zijn huis aan Magazine Street naar dit stukje niemandsland bij de Citadel te komen om zijn eer met zijn leven te verdedigen. In het diepste geheim en in de vroege ochtend, want duels zijn strafbaar, en het laatste wat je wilt is dat de *Charleston Mercury* of *The Charleston Courier* er lucht van krijgt.

Boven de Cooperrivier kleurt de dageraad de hemel roze, de eerste vogels kwetteren en de koelte van de nacht heeft nog niet plaatsgemaakt voor de zware, vochtige hitte van de dag. De stad om hem heen is in diepe rust. Zijn vrienden en collega's slapen de slaap der rechtvaardigen in hun zachte donzen bedden en hun weelderige huizen. De slaven slapen de slaap der vermoeiden op hun matjes voor de slaapkamerdeur van hun eigenaar of op strozakken in de bijgebouwen op de achtererven. Alleen in het Work House, schuin tegenover zijn huis aan Magazine Street, slaapt niemand. Daar kreunen de gestrafte slaven, opeengepropt in gemeenschappelijke cellen, hun ruggen rauw en bloederig van de zweepslagen.

Niet dat je daar iets van hoort als je erlangs loopt, zoals hij net deed. Het gebouw heeft dubbele, met zand gevulde stenen muren, zodat de verschrikkingen in zijn binnenste de beschaafde burgers van deze stad vooral niet zullen storen. Bovendien had hij andere dingen aan zijn hoofd, zoals de

afspraken die de afgelopen weken zijn gemaakt door de secondanten van hem en zijn tegenstander.

Alle details zijn met de grootst mogelijke zorgvuldigheid vastgelegd. De tijd, de plaats (Lowndes Street), de kleding (*‘the usual costume of a gentleman’*), de te gebruiken duelleerpistolen, het aantal passen, de woorden die gebruikt zullen worden om het vuurgevecht te laten beginnen (*‘Gentlemen, prepare to receive the word!’*) en het te laten eindigen (*‘Halt!’*). Het aantal wonden dat toegebracht mag worden. De naam van de arts die op de achtergrond aanwezig zal zijn om assistentie te verlenen.

Was de mogelijke afloop niet zo fataal, dan had het bijna iets van een elegante dans, een heilig ritueel. Een geheime rite, waarmee hij zich kan en moet waarmaken in de ogen van de mannen bij wie hij wil horen. Een affaire d’honneur noemen zijn vrienden het, omdat de eer van een man in hun wereld nu eenmaal zwaarder weegt dan het leven zelf.

Maar misschien denkt hij wel helemaal niet aan dat alles en is het waar wat mensen zeggen, dat je met de dood voor ogen de belangrijkste gebeurtenissen uit je leven voorbij ziet komen. In zijn geval: beelden van zijn moeder en zijn broers en zussen, het gelukkige huis in het armzalige land aan de andere kant van de oceaan waar hij is opgegroeid – ver, ver weg van hier. De zee, die zijn verschillende levens aan elkaar verbindt: koud en wild waar hij vandaan kwam, turquoise en lui aan deze kant, met speels opspringende dolfijnen en altijd het geklapper van witte zeilen boven hem.

En natuurlijk het beeld van het verlegen, koffiekleurige meisje met haar zachte handen dat hem jaren geleden redde van een veel te vroege dood. En dat sindsdien onder zijn ogen opbloede tot een jonge vrouw, die met de dag mooier en daarmee kwetsbaarder werd voor alle vreselijke dingen die haar in deze even prachtige als wrede stad kunnen worden aangedaan.

Juliette.

Alles, echt álles voor Juliette.

Wat zouden zij en de kinderen in godsnaam moeten als hij deze ochtend niet zou overleven?

‘Gentlemen, prepare to receive the word!’

De gelijktijdige roep van de secondanten doet de vogels in de omringende bomen verschrikt opvliegen.

‘Fire!’

I De gelukszoeker

Elf jaar eerder was Leon Herckenrath vertrokken uit dat armzalige land, nog maar achttien jaar oud en voorbereid, aangemoedigd en gefinancierd door zijn familie, die in hem, hun geliefde jongste zoon, de hoop op een betere toekomst zag. In het najaar van 1818 scheepte hij zich in de Rotterdamse haven in op een schoener die de Washington heette. Het zeilschip was vernoemd naar de Amerikaanse president die tijdens de Onafhankelijkheidsoorlog als opperbevelhebber tegen het Britse moederland had gevochten. Daarmee legde George Washington de basis voor een economische wereldmacht met een onweerstaanbare aantrekkingskracht op fortuinzoekers en avonturiers uit heel Europa.

Afgaande op de schaarse portretten die van hem bewaard gebleven zijn, was Leon een knappe, goedgebouwde jongen met rossig haar en ogen waar de energie van afspatte. ‘Een levendig, spraakzaam kind vol ideeën en dromen’, volgens de familieoverlevering. Daarnaast had hij een vriendelijk karakter en een groot hart: ‘Hij had medelijden met degenen die in lijden waren en deze deugd was met hem opgegroeid van zijn kindsheid af.’

Leon was geboren op 6 juni 1800 als derde zoon van een arts van oorspronkelijk Duitse komaf. Deze Gerardus Herckenrath had zich na zijn huwelijk met de Amsterdamse burgerdochter Alida Milius gevestigd in het Westland, een idyllisch, met vaarten en duinrellen doorsneden gebied vlak onder de hofstad Den Haag. Dankzij de directe ligging aan de Noordzee was het klimaat hier zo mild dat de Haagse adel er van oudsher zijn weelderige zomerverblijven bouwde op de vruchtbare geestgronden. Aan het eind van de achttiende eeuw was de economische situatie in Nederland

echter zo slecht geworden dat deze buitenhuizen voor een appel en een ei verkocht werden aan burgers, zoals Leons vader.

In 1798 werd Gerardus Herckenrath benoemd tot baljuw oftewel burgemeester van Monsterambacht. Drie jaar later kocht hij het landgoed Geerbron in het dorp Monster, dat aan het eind van de zeventiende eeuw was gebouwd door de zeeheld Anthony Pieterse, als ‘hoffstede van plaisantie’, zoals in een akte uit die tijd te lezen valt.

Volgens de beschrijving in de koopovereenkomst was Geerbron inderdaad een echte luthof. Het hoofdhuis aan de Heerenstraat telde tien rijkelijk met goudleerbehang en spiegels gedecoreerde kamers. Erachter lagen schitterende sier- en moestuinen, met druivenmuren en van glas voorziene broeibakken die destijds als het summum van moderniteit golden. Het grotendeels door een muur omringde complex kon zich daarnaast beroemen op een grote vijver, duiventillen, een tuinmanswoning en een koetsierswoning met belendende paardenstallen.

In 1809 overleed Leons vader, eenenveertig jaar oud. Hij liet zijn weduwe achter met zeven nog minderjarige kinderen. Oudste zoon Louis ontpopte zich in veel opzichten al snel als plaatsvervanger van hun vader. Ook nadat hij naar Amsterdam verhuisde om bij een bank te gaan werken, bleef hij zijn moeder met raad en daad bijstaan en waakte hij over zijn vier zussen. De tweede zoon, de rustige August, zette de medische traditie van de Herckenraths voort. Hij ging in de voetsporen van zijn vader en grootvader geneeskunde studeren en vestigde zich als arts in de hoofdstad.

En zo kreeg Leon, derde en jongste zoon van het gezin, de ruimte om op avontuur te gaan en nieuwe horizonten te verkennen. Hij was het beste wat ze hadden – de snelste, de vrolijkste en de charmantste. Hij bezat alle eigenschappen om fortuin te kunnen maken in de Verenigde Staten,

dat mythische land aan de andere kant van de oceaan, en de kansen te grijpen waar het, ondanks zijn relatief bevoorrechte jeugd, in zijn eigen land zo erbarmelijk aan ontbrak.

*

Aan het begin van de negentiende eeuw was Nederland geen schim meer van de glorierijke Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden die in de Gouden Eeuw zoveel fuurore had gemaakt. Eindeloze, uitputtende oorlogen met aartsvijand Groot-Brittannië hadden Amsterdam haar positie als wereldhaven gekost en de handel zo goed als stilgelegd. De industriële revolutie, die de welvaart in landen als Engeland en Amerika in deze jaren opstuwde, ging bij gebrek aan technische ontwikkeling en natuurlijke hulpbronnen haast helemaal aan het Hollandse laagland voorbij. Het voormalige wereldrijk was nu geworden tot een van de armste en meest achtergebleven landen van Europa.

In 1810, na een korte periode als Bataafse Republiek, hield Nederland als zelfstandige natie zelfs helemaal op te bestaan. Het werd ingelijfd door het Franse Keizerrijk van Napoleon Bonaparte, de enige Europese natie die zich qua macht en invloed kon meten met het almachtige Groot-Brittannië.

Zoals veel progressieve Nederlandse burgers juichten de Herckenraths de komst van de Fransen toe. Het portret van Napoleon kreeg een ereplaats in Leons ouderlijk huis en zijn broers Louis en August sloten zich in 1813 aan bij de Jeunesse Dorée. Twee ooms van vaderskant vochten op dat moment al mee in het leger van Napoleon. Een van hen, Leons favoriete oom Frans, sleepte tijdens de Spaanse Veldtocht zelfs de hoogste Franse nationale onderscheiding, de Légion d'honneur, in de wacht.

Maar nog voor Leon oud genoeg was om het voorbeeld van zijn broers en ooms te volgen, kantelde de politieke si-

tuatie alweer drastisch. Na Napoleons mislukte veldtocht naar Rusland in de herfst van 1812 volgden de verloren Slag bij Leipzig en in 1815 zijn beslissende nederlaag bij Waterloo. De overwinnaars gaven Nederland zijn autonomie weer terug – nu als koninkrijk, bestaande uit de Zuidelijke en de Noordelijke Nederlanden, onder leiding van de oudste zoon van de twintig jaar eerder weggejaagde erfstadhouder uit de Oranjedynastie.

Daarmee was Leons vaderland terug bij af, hoezeer de kersverse koning Willem I zich ook uitsloofde om zijn jonge koninkrijk aan de Noordzee uit het slop te halen. Iedere dag weer zag Leons broer Louis als bankier in Amsterdam hoe de hoofdstedelijke elite weigerde haar geld te stoppen in het eigen lamgeslagen vaderland, en liever investeerde in meer profijtelijke ondernemingen in Duitsland en, vooral, Amerika.

Met zijn vlugge geest, innemende persoonlijkheid en talent voor talen was Leon duidelijk geknipt voor de internationale handel. Maar het was even duidelijk dat hij daar in eigen land nooit meer dan een schamele boterham mee zou kunnen verdienen. Het was dus niet zozeer de vraag óf hij naar Amerika zou gaan, het was vooral de vraag wáár hij dan naartoe zou gaan.

*

Leon Herckenrath behoorde niet tot de doodarme, desperate paupers die in deze jaren met duizenden tegelijk naar de Nieuwe Wereld trokken en bijna allemaal als fabrieksarbeiders door de Noord-Amerikaanse industriesteden werden opgeslokt. Maar hij maakte evenmin deel uit van de oude Europese aristocratie, die hem met haar internationale netwerk van diplomatieke en handelscontacten een veilig onthaal en een goede positie aan de overkant had kunnen bezorgen. In feite hadden de Herckenraths geen enkele

connectie in de Verenigde Staten – geen oom, geen verre neef of zelfs maar een vroegere dorpsgenoot die Leon in dat verre, onbekende land op weg zou kunnen helpen.

Want ver wás het. Telefoon of zelfs telegraafverbindingen bestonden nog niet, en terwijl stoommachines en stoomschepen in Engeland en Amerika al alledaagse fenomenen waren, was er in Nederland tot dusverre slechts eenmaal – om precies te zijn in 1816 in de Rotterdamse haven – een stoomboot gesignaleerd. De enige vorm van trans-Atlantisch contact bestond uit brieven, die er al snel een maand over deden om per zeilschip van de ene naar de andere kant van de aardbol vervoerd te worden.

Dat Leon in 1818 de boot nam naar Charleston, in de staat South Carolina, was waarschijnlijk het resultaat van een aantal zakelijke en praktische overwegingen. Charleston was de belangrijkste havenstad van Amerika, iets wat ze dankte aan haar strategische ligging in het zuidoostelijke deel van het continent, daar waar de grote zeilschepen uit West-Europa en Afrika bijna als vanzelf vanaf de Azoren naartoe werden geblazen.

Daarbij stond de stad bekend als mooi en gastvrij en was ze het onbetwiste culturele middelpunt van de Verenigde Staten. In de woorden van een reisschrijver: ‘de vrolijkste stad van Amerika – het wordt *the centre of the beau monde* genoemd’. Dat leek perfect te passen bij de opgewekte persoonlijkheid van de jonge Leon en bovendien sprak bijna iedereen er de taal waarin hij was opgevoed en onderwezen, namelijk Frans – dit dankzij de grote aantallen Franse hugenoten die zich er in de loop der tijd hadden gevestigd.

Ten slotte was er nog een argument dat eigenlijk alleen van broer Louis afkomstig kon zijn, namelijk dat noch South Carolina noch de belendende staat North Carolina tot op dat moment beschikte over een consul die als officiële handelsagent de Nederlandse belangen vertegenwoor-

digde. Zelf had Louis zich ooit laten benoemen tot consul voor het destijds nog niet bij de Verenigde Staten behorende Texas, maar zolang hij in Amsterdam bleef leverde deze positie hem – behalve een indrukwekkend uniform en in familiekring de plagerige bijnaam ‘de Consul van Texel’ – weinig op. Voor Leon echter zou een soortgelijk ambt in Charleston een ideale zakelijke uitgangspositie zijn en het kostte Louis kennelijk weinig moeite om ervoor te zorgen dat zijn broertje in deze officiële hoedanigheid aan zijn wereldreis kon beginnen.

Het enige wat vervolgens nog moest worden bedacht was hoe de immigrant in spe aan de andere kant van de oceaan een dak boven zijn hoofd zou vinden. Hier kon de godsdienst uitkomst bieden. De Herckenraths waren katholiek, en een oom van Leons moeder was pastoor in het nabijgelegen Poeldijk. Via het internationale netwerk van de kerk kon de laatste contact leggen met zijn collega van St. Mary’s Church in Charleston, een kerk die volgens haar beginselverklaring nadrukkelijk ook bedoeld was voor Hollandse geloofsgenoten. Zo werd er een gastadres gevonden bij een zekere James Magnan, een van origine Franse koopman annex plantagebezitter.

Aldus voorzien van zowel een zakelijke uitgangspositie als een opvangadres, hoefde de jonge landverhuizer alleen nog te wachten tot zich een geschikte passage zou voordoen op een zeilschip dat rechtstreeks van Rotterdam naar Charleston zou varen.

*

Op 6 juni 1818 vierde Leon zijn achttiende verjaardag op Geerbron. Op 7 oktober trouwde zijn favoriete zuster, de twee jaar oudere Constantia, in Monster met de weduwnaar René van der Meer van Kuffeler, die kort daarop tot burgemeester van de gemeente benoemd zou worden. En op 22

oktober manoeuvreerde kapitein James Stinson de schoener *Washington* door de Rijndelta naar de Noordzee en zag Leon de lage Zuid-Hollandse duinen waarachter hij zijn jeugd had doorgebracht aan de einder verdwijnen.

Aangenomen dat de zeiltijd bij gunstige wind ongeveer twee tot drie weken bedroeg, zal Leon de stad die zijn liefde en noodlot zou worden dus ergens aan het begin van november 1818 voor het eerst aan de horizon hebben zien opdoemen.